

De la științe politice la științe politizate

written by [Andrei Vieru] | June 23, 2020

A apărut un proiect de amendament la Legea Educației care prevede suprimarea cursurilor de “studii de gen”. Proiectul ar urma să fie examinat de președintele țării. În așteptarea derulării procesului legislativ, se discută mult zilele astea despre autonomia lumii academice. În chip de pilde și argumente, se evocă evenimente din trecut. Iată un episod mai mult decât semnificativ: Ceaușescu a desființat Institutul de Matematică și, la scurtă distanță în timp, Facultatea de Psihologie. În contextul celebrului scandal al “meditației transcendente” (un fel de cerc de yoga înființat, se pare, cu acordul ceaușeștilor și dezmembrat degrabă tot din ordinul lor), desființarea Facultății de Psihologie a condus și la o reorganizare a altor facultăți, printre care cele de filozofie și de pedagogie, devenite peste noapte simple secții ale Facultății de Istorie-Filozofie. Mulți cercetători, profesori și studenți au avut atunci de suferit. Și, evident, suferința lor, pricinuită de măsurile dictatorului comunist, nu poate fi minimalizată. Dimpotrivă, ea trebuie mereu reamintită. De jalea din sufletul profesorului universitar pus pe liber, de deznădejdea cercetătorului privat de cadrul de până atunci al activității sale, lui Ceaușescu puțin i-a păsat. Resentimentele față de fostul dictator ale celor care au avut de pățimit în acest trist episod sunt perfect întemeiate.

Cu toate astea, e important să ne dăm seama – și asta nu e o circumstanță atenuantă, ci, dimpotrivă, una agravantă – că Ceaușescu nu i-a vizat pe acești cercetători personal.

Dar atunci care i-a fost ținta?

Acest atac al lui Ceaușescu a fost îndreptat nu împotriva unor oameni în carne și oase, ci împotriva gândirii înseși. Căci, care sunt disciplinele cel mai intim legate de gândire? Matematica și psihologia, nu? N-o să conteste nimeni ideea că atât filozofia cât și pedagogia au și ele ceva legătură cu gândirea omului ori cu formarea ei. În fond, de ce n-a desființat Artele plastice sau Facultatea de Agronomie? Victimele omenești ale desființării Institutului de Matematică și a Facultății de Psihologie au fost, în fapt, victime colaterale.

Nu avem oare aici un pattern comun în conduita a cel puțin câtorva dintre dictatorii de după al doilea război mondial? Să ne amintim de lovitura militară de stat a coloneilor din Grecia anulului 1967. Care a fost prima lor hotărâre? Au interzis o seamă de cărți și de autori. Printre ei, Dostoievski, Gödel și Tarski. Vedeți vreo asemănare cu măsurile lui Ceaușescu de la începutul anilor 1980? Nici coloneii greci nu i-au vizat pe acești autori *personal*. Au vizat în primul rând tot Gândirea. Adică tot psihologia (ca dovadă, interzicerea lui Dostoievski) și logica (o atestă punerea la index a lui Gödel și Tarski, care, alături de Aristotel și Frege, au fost doi dintre cei mai mari logicieni ai tuturor timpurilor). Întâmplător sau nu, rezultatele lor principale din Logică arată că nu orice se poate tranșa sau decide și că nu totul se poate demonstra oriunde și oricând. Destul de supărător și de incomodant pentru o dictatură, nu?

Exact asta face orice dictator și orice dictatură “cu scaun la cap”, adică cu instinct politic: atacă Gândirea însăși. Deci, în primul rând, tot logica, matematica și psihologia.

Abia după această mică concluzie, discuția devine interesantă. Oare numai prin desființări de facultăți și institute se pot lansa atacuri împotriva gândirii? Nu se poate oare ÎNFIINȚA ceva care să constituie în sine un asemenea atac? Evident că se poate. Și încă cum! Nu constituie oare Studiile de Gen un atac în regulă împotriva gândirii? Evident că așa-numitele “studii de gen” – așa cum sunt ele efectiv practicate peste tot în lume la ora asta – nesocotesc atât cea mai elementară logică cât și cele mai elementare presupuziții ale psihologiei, ale biologiei și ale statisticii. Nu fac parte ele oare dintr-o ideologie totalitară, recognoscibilă ca atare după toate attributele clasice ale acestui tip de doctrină, nu în ultimul rând după caracterul ei autoparodic? Caracterul autoparodic al acestei ideologii nu a fost oare suficient de bine ilustrat de experimentul cu “Grievance Studies”, o știință fictivă pe subiectul căreia s-au scris articole la fel de fictive, publicate însă în reviste de prestigiu pe sistem peer-review? Nu s-a dovedit oare, cu ocazia acestui experiment, că în reviste de specialitate de mare prestigiu se poate publica mai mult sau mai puțin orice, cu condiția să fie pe linia ideologică dominantă?

Într-o lume ca cea de azi, în care universitățile din SUA și din Europa au devenit mai politizate și mai ideologizate decât însăși lumea politică, era inevitabil ca atacul asupra gândirii și împotriva libertății de dezbateră să vină nu dinspre politic, ci dinspre chiar lumea academică, cea care produce astăzi, pretutindeni în lumea vestică, tot mai multă ideologie și, prin urmare, tot mai multă pseudocunoaștere și tot mai multă “incapacitate școlită” (de a sesiza până și existența unor probleme, darămite de a le găsi și soluții). Cine mai poate dezbate astăzi liber dogmele ideologiei dominante, propagate în universități? În țări precum Franța, Marea Britanie și mai ales Canada, cazi repede sub incidența legii, care găsește astăzi cu cale să reglementeze, în virtutea dogmelor corectitudinii politice, până și felul în care trebuie să se adreseze “cetățenii” unii altora. Nu asta a cunoscut și Franța anilor 1790, perioadă cunoscută sub numele binemeritat de Teroare? Nu asta a cunoscut și Uniunea Sovietică pe aproape întreg parcursul existenței ei? E adevărat că astăzi nu mai ești ghilotinat la propriu. Astăzi

se decapitează doar statui...

Revenind la studiile de gen: nefiind jurist, nu știu dacă proiectul de lege înaintat președintelui Iohannis este sau nu, în forma actuală, un text oportun. Tot ce pot constata e că nicăieri în lume nu se predă în facultăți chiar ABSOLUT ORICE. De pildă, nu se predă nici alchimia, nici astrologia, nici doctrina agrobiologică a lui Lîsenko. Și totuși nu se plânge nimeni de asta. Știe toată lumea că, alături de studiile de gen, doctrina lui Lîsenko e prototipul însuși al științei politizate, care are ca unic scop găsirea de argumente în favoarea unor teze stabilite dinainte. Și nu spune nimeni că a fi împotriva doctrinei lui Lîsenko înseamnă a fi împotriva plantelor (sau a fi, cum s-ar spune, plantofob). Așa încât bine-ar fi ca niciun zăpăcit să nu se trezească repetând împreună cu turma că a fi împotriva predării studiilor de gen în facultate înseamnă a fi împotriva vreunei categorii sau alta a populației.

În urma criticilor venite din partea unor savanți de renume precum Zeldovici, Ginsburg, Kapița și, nu în ultimul rând, Andrei Saharov, Lîsenko a fost demis în 1965 din funcția de director al Institutului de genetică, post pe care îl deținea încă din 1940. Cei câțiva savanți de prestigiu denunțaseră – în sfârșit! – teoriile lui Lîsenko în calitatea lor de știință politizată, altfel spus de pseudoștiință. Imunitatea lui Lîsenko față de orice fel de discuție critică luase atunci sfârșit. Institutul a fost și el desființat cu succes în 1965 la scurtă vreme după demiterea lui Lîsenko însuși. O fi fost bine? o fi fost rău? Eu cred că ÎNFIINȚAREA institutului pe care-l conducea a constituit un atac împotriva gândirii și nu desființarea lui – în fond, salutară. Căci nu doar prin văduvirea cunoașterii de instrumentele ce-i sunt necesare poți sabota gândirea, ci și oferindu-i acesteia pseudoinstrumente și pseudoconținut.

Ca și separarea puterilor în stat, ca și separarea puterii vremelnice de cea religioasă, autonomia universității față de stat e bună doar atunci când este exercitată în ambele sensuri. De ce ar rămâne statul indiferent la situația în care universitatea, în loc să-și respecte menirea de a difuza cunoaștere, devine un spațiu privilegiat de difuzare a unei anumite propagande?

Numele lui Lîsenko va rămâne însă veșnic asociat nu doar cu pseudoștiința. Rămâne asociat, de asemenea, cu discriminarea pozitivă atât a "cetățenilor de origine sănătoasă" cât și, mai ales, a adeptilor teoriilor sale pseudoștiințifice. O discriminare pozitivă care, la rândul ei, rămâne pe vecie asociată cu ideea unei societăți mai drepte și mai bune, în care unii să fie, pe cale de consecință, discriminați negativ sau chiar eliminați fizic. Vreo asemănare cu unele aspecte din irealitatea imediată?